

УДК 37.01.09

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2023.5.3>

Ірина МЕЛЬНИК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-6020-4492

Людмила ВОЛОХ

керівник гуртка груп раннього розвитку дитини, Центр позашкільної освіти Волинської обласної ради, вул. В'ячеслава Чорновола, 3, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43024

ORCID: 0009-0002-1072-3870

Бібліографічний опис статті: Мельник, І., Волох, Л. (2023). Складові конкурентоздатності майбутнього педагога дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 15–21, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.5.3>

СКЛАДОВІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття висвітлює сутнісну характеристику інтегрованої особистісної якості педагога дошкільної освіти – конкурентоздатності.

Актуальність обраного аспекту дослідження зумовлена інтенсивним розширенням міжнародних зв'язків, входженням України в європейський простір. Змінами освітньої парадигми і напрямку набуття фахівцями з вищою освітою системи значущих компетенцій.

У статті визначено конкретну мету дослідження, яка полягає в узагальненні наявних наукових підходів щодо сутності конкурентоздатності майбутнього працівника дошкільної освіти, з акцентом на уточненні складових досліджуваного феномену.

Методологічним підґрунтям обраного аспекту вивчення є акмеологічний, аксіологічний, компетентнісний підходи, що передбачають вивчення заявленого аспекту з позицій професійної зрілості, ціннісного ставлення до своєї діяльності та її результатів, комплексне засвоєння різних знань і способів практичної діяльності шляхом підвищення своєї кваліфікації, набуття системи компетенцій.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що вперше науково обґрунтовано необхідність конкурентоздатності як важливої інтегративної якості професіонала дошкільної освіти.

Обґрунтовано доцільність компетентнісного підходу у вивченні дефініцій «конкурентоздатність», необхідність розгляду сутнісної характеристики його у зв'язку з такими, як: «професіоналізм», «професійна компетентність», «компетентність», «компетенція», «особистісно-професійний розвиток», «мобільність», «педагогічна майстерність».

Автором виокремлено ключові характеристики конкурентоздатності, такі як: гнучкість, оперативність, емоційність, мобільність, експресивність, стійкість, швидкість реакції. Визначені критерії та складові структури конкурентоздатності, а саме: ціннісно-мотиваційний, особистісно-рефлексивний, компетентнісно-діяльнісний.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професіоналізм, педагогічна майстерність, професійна компетентність, конкурентоздатність.

Ірина MELNYK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-6020-4492

Lyudmila VOLOKH

Head of the Group of Early Child Development Groups, Center for Out-of-School Education of the Volyn Regional Council, Viacheslava Chornovola str., 3, Lutsk, Ukraine, 43024

ORCID: 0009-0002-1072-3870

To cite this article: Melnyk, I., Volokh, L. (2023). Skladovi konkurentozdatnosti maibutnoho pedahoha doshkilnoi osvity [Components of the competitiveness of the future teacher of preschool education]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 5, 15–21, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.5.3>

COMPONENTS OF THE COMPETITIVENESS OF THE FUTURE TEACHER OF PRESCHOOL EDUCATION

The article highlights the essential characteristic of the integrated personal quality of a preschool teacher – competitiveness.

The relevance of the chosen aspect of the study is due to the intensive expansion of international relations, Ukraine's entry into the European space. Changes in the educational paradigm and direction of acquisition by specialists with higher education of a system of significant competencies.

The article defines the specific purpose of the study, which is to summarize the existing scientific approaches to the essence of the competitiveness of the future employee of preschool education, with an emphasis on clarifying the components of the phenomenon under study.

The methodological basis of the chosen aspect of the study is acmeological, axiological, competence approaches, involving the study of the declared aspect from the standpoint of professional maturity, value attitude to their activities and its results, comprehensive assimilation of various knowledge and methods of practical activity by improving their skills, acquiring a system of competencies.

The scientific novelty of our research lies in the fact that for the first time the need for competitiveness as an important integrative quality of a preschool education professional has been scientifically substantiated.

The expediency of the competence approach in the study of the definitions of "competitiveness", the need to consider its essential characteristics in connection with such as: "professionalism", "professional competence", "competence", "competency", "personal and professional development", "mobility", "pedagogical skills" are substantiated.

The author identified the key characteristics of concursionability, such as: flexibility, efficiency, emotionality, mobility, expressiveness, stability, reaction speed. The criteria and components of the structure of competitiveness are defined, namely: value-motivational, personality-reflexive, competence-activity.

Key words: competence approach, professionalism, pedagogical skills, professional competence, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Тенденції розвитку світової спільноти, формування постіндустріального інформаційного суспільства, інтеграція України в європейський освітній простір, підвищення вимог до підготовки кваліфікованих кадрів спонукають до активізації процесу підготовки фахівців дошкільної освіти. У сучасному суспільстві однією з провідних, ключових вимог до спеціаліста освітньої сфери є володіння ним сукупністю компетентностей.

Практика переконливо свідчить, що лише висока освіченість і професіоналізм особистості фахівця здатні забезпечити його конкурентоздатність на сучасному ринку праці, успішність вирішення професійних проблем, ефективність взаємодії та майстерність професійного спілкування й партнерства з іншими.

Характер сучасних трансформаційних процесів в Україні, їх масштабність та глибина суперечності складного періоду соціально-економічних змін останніх років зумовлюють загострення інтересу до проблеми конкурентоздатності фахівця.

Актуальність дослідження зумовлена потребою стимуляції особистісної самореалізації

фахівців, зміною освітньої парадигми, труднощами сучасного періоду в розвитку нашого суспільства, масштабністю й гостротою його соціальних, культурних та економічних проблем.

Саме тому наукове дослідження актуалізує зростання значущості розробки й ефективного застосування теоретико-методичних засад підготовки конкурентоздатного фахівця дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки конкурентоздатного фахівця дошкільної освіти зумовлює чітке розуміння сутності, структури та особливостей конкурентоздатності працівника означеного профілю. У контексті нашого дослідження цінними є наукові доробки І. Гузій, А. Ангеловського, Л. Бодьян, В. Медведь, Л. Сушенцевої, Г. Ватаманюк та ін.

Чимало авторів розглядають питання конкурентоздатності у зв'язку з ключовими компетентностями фахівця (В. Басараб, І. Борець, І. Зимня, Н. Мелькесцева та ін. Більшість авторів акцентують на тому, що здатність конкурувати, як здійснювати певну діяльність в конкретних умовах, потребує необхідних знань, умінь, навичок (компетенцій та компетентностей), професійних якостей. сказане підтверджує ком-

петентнісну основу конкурентоздатності майбутнього педагога дошкільної освіти.

Виділення невіршених частин проблеми.

Шляхи формування конкурентоздатного педагога дошкільної освіти потребують подальших наукових розвідок. Недостатньо вивчені особливості конкурентоздатності у структурі професійних компетенцій працівника дошкільної освіти.

Мета статті: узагальнити наявні наукові підходи щодо сутності конкурентоздатності майбутнього працівника дошкільної освіти з акцентом на уточненні складових досліджуваного феномену.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Досягнення успіху у професійній діяльності майбутнім педагогом дошкільної освіти на основі конкурентоздатності є важливою складовою, оскільки «конкурувати» в освітньо-виховному середовищі означає здійснювати діяльність в умовах суперництва, боротьби за першість.

Водночас акцентуємо, що цей процес повинен ґрунтуватися на морально-етичних цінностях, гуманних принципах. Відповідно на означених цінностях й принципах має здійснюватися підготовка студентів, які в майбутньому стануть ключовими у професійній діяльності вихователя ЗДО.

Для майбутнього педагога дошкільної освіти важливо усвідомити необхідність розвитку власної конкурентоздатності як запоруки успішної професійної діяльності.

Ми абсолютно згодні з позицією І. Гузій, «що мотиви розвитку конкурентоздатності майбутнього педагога посилюється ситуацією фінансово-економічної та соціальної нестабільності, реформуванням освітніх систем оптимізацією навчальних установ, невизначеністю механізмів фінансування навчальних закладів» (Гузій, 2017, р. 386).

Останнім часом термін «конкурентоздатність» ширше входить у вжиток паралельно з такими, як «професіоналізм», «професійно-педагогічна діяльність», «професійна компетентність», «педагогічна майстерність», набуває все більшої значущості для педагогічної діяльності. Сьогодні ні в кого не викликає сумніву той факт, що компетентність, професіоналізм, професійний розвиток, конкурентоздатність є ключовими при характеристиці рівня

освіченості й професійної зрілості педагога дошкільної освіти.

Одним із пріоритетів державної політики в розвитку дошкільної освіти у ХХІ столітті є орієнтація на формування життєвої компетенції дитини, здійснення якого неможливе без компетентнісного підходу до проблеми дорослими, то доречним вважаємо тлумачення поняття «компетентність». За визначенням, даним у «Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти України, – компетентність є сукупною характеристикою людини щодо відповідності життєдіяльності до умов і вимог життя та природних можливостей; володіння досвідом, який дає змогу висловлювати зважене судження, займати певну позицію» (Коментар до базового компонента дошкільної освіти в Україні, 2003, р. 189).

Безперечно, компетентнісний підхід у сучасній освіті має забезпечити вищий рівень компетентності суб'єкта навчання. Дотримання компетентнісного підходу у ЗВО спрямоване на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності протягом життя, шляхи підвищення кваліфікації та самоосвіти, завдяки яким майбутній фахівець набуває здатності успішної власної реалізації в професійній діяльності, соціальної самостійності, мобільності, вільно орієнтується у навколишньому середовищі та успішно вирішувати складні завдання.

На наше глибоке переконання поняття «конкурентоздатність» педагога дошкільної освіти немислимо розглядати поза таким, як «професіоналізм», «особистісно-професійний розвиток», «професійна-компетентність», «педагогічна майстерність», «компетентність».

Логіка нашого дослідження об'єктивує потребу з'ясування суті вищезазначених категорій.

Відомо, що нова концептуальна модель компетентностей, необхідних для повноцінної участі в демократичних процесах та мирного співжиття з іншими людьми в культурно багатоманітних суспільствах розроблена Радою Європи у 2016 році (Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві, 2016, р.23).

У цьому документі компетентність визначається як здатність особистості активізувати, мобілізувати, ефективно застосувати цінності, ціннісні орієнтації, знання, переконання, уміння,

навички, відповідно до вимог, викликів, можливостей у визначеному контексті (Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві, 2016, р.23).

Документи «загальноєвропейські принципи і підходи до компетентності та кваліфікації вчителя» визначає основні вимоги до загальних компетентностей підходів у Європейському Союзі, які правомірно віднести і до кваліфікації педагога дошкільної освіти. Це такі вимоги: працювати з іншими людьми, працювати із знаннями, технологіями та інформацією, працювати в суспільстві та для суспільства (European Commission. Common European Principles for Teacher Competencies and Qualifications, 2005, р. 34).

Зміст поняття «компетентність» у досліджених вітчизняних науковців дещо ширший у порівнянні з визначеними європейських учених. Окрім знань і умінь у певній галузі вчені додають різноманітні особистісні утворення – цінності, мотиви, ставлення тощо. (Васильченко, Гришина, 2006, р.75).

Справедливо вважати, що компетентність – це певна перспектива, яка і тій чи іншій мірі доступна певному фахівцю через його індивідуальні можливості та різні об'єктивні чинники.

Скористаємося визначенням професійної компетентності Л.Карповою як «складного особистісного утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність учителя до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації» (Карпова, 2004, р.16).

Такі ж сутнісні характеристики професійної компетентності педагога подаються у роботах В. Синенка, О. Комар, Н. Кічук, П. Гусак, Л. Хомич та ін.

Зазначимо, що професійну компетенцію варто розглядати як важливий структурний компонент професійно-педагогічної компетентності.

Відомо, що компетенцію визначають як загальну здатність фахівців мобілізувати в професійній діяльності свої знання, уміння, а також узагальнити способи виконання дій.

Професійна компетенція – це інтеграція знань, умінь, досвіду у відповідній професійній ситуації.

З погляду загальнонаукової методології становлення професіоналізму заслуговують на увагу наукові роботи Є. Барбіної, І. Бега, С. Вершилов-

ського, І. Зязюна, Є. Павлютенкова, А. Деркач, О. Комар, Н. Кічук, Г. Тарасенка та ін.

В акмеологічному розумінні професіоналізм – це система, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних підсистем: професіоналізму особистості, професіоналізму діяльності, нормативної діяльності і поведінки та продуктивної Я-концепції.

Професіоналізм особистості – якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок та умінь, у тому числі таких, що базуються на творчих рішеннях, володіння сучасними алгоритмами і способами розв'язання професійних завдань, що сприяє високій і стабільній продуктивності діяльності.

Особистісно-професійний розвиток ми розуміємо як процес розвитку особистості (в широкому сенсі), переважно орієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень.

Актуальності набуває проблема здатності сучасного педагога гнучко реагувати на постійно змінювані умови та зміст своєї професійної діяльності, самостійно працювати над власним розвитком, набувати необхідних для професійної діяльності знань, умінь і навичок, активно і творчо діяти та бути конкурентоздатним, мобільним.

У довідковій літературі мобільність (від франц. mobile – рухливий, рухливість, здатність до швидкого пересування) у загальноприйнятому значенні визначається як здатність до швидкої зміни стану, статусу, вміння швидко орієнтуватись в ситуації, знаходити потрібні форми діяльності. Крім того, мобільність розглядається як соціальна категорія (перехід з одних громадських груп, шарів до інших). більш вузьке розуміння мобільності пов'язано з безпосереднім швидким виконанням певних завдань (Великий тлумачний словник української мови, 2001, р. 534).

Відповідно професійна мобільність науковцями трактується як «готовність до оперативної реалізації оптимальних способів виконання різноманітних завдань у межах своєї професії, володіння професійними прийомами і вміннями та ефективно їх використання з метою виконання будь-яких завдань у суміжних галузях» (Павленко, 2017, р.497).

У руслі дослідження актуальним є звернення до характеристики сутності педагогічної майстерності. зазначимо, що науковці в поняття «педаго-

гічна майстерність» включають сукупність професійних умінь, особистісних характеристик, педагогічне мистецтво, педагогічну творчість, єдність особистісно-ділових якостей і професійної компетентності педагога (Ю. Барабаш, І. Зязюн, А. Макаренко, С. Сисоєва, С. Гончаренко).

Розуміння конкурентоздатності функціонально необхідна педагогу дошкільної освіти, як і освітянам іншого профілю, чия діяльність спрямована передусім на трансляцію суспільно значущих цінностей у особистісній формі, визнання конкурентоздатності чинником розвитку вихованців дає підстави стверджувати, що конкурентоздатність спеціаліста дошкільної освіти варто розуміти як генеральну складову його фахової освіти.

Водночас досліджувану категорію правомірно трактувати як динамічну, що відображає специфіку освітянської парадигми певної історичної доби і перспективною у сучасних умовах динамічного та інтегрованого світу.

Конкурентоздатність тісно корелює з педагогічною культурою, яку науковці визначають як інтегральну характеристику цілісної особистості педагога, специфічне виявлення його суб'єктного загальнокультурного досвіду в умовах професійно-педагогічної діяльності, що забезпечує процес міжпоколінної трансляції знань, цінностей і способів активності та відображає рівень особистісної й професійної зрілості спеціаліста (І. Бех, О. Бондаревська, О. Шевнюк).

Діяльнісний рівень конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти передбачає наявність гнучкості, яку довідкова література визначає як «уміле, швидке пристосування в різних обставинах», як «різноманітність і адекватність, що проявляються в різних формах активності» (Івченко, 2006, р.65).

Проявами гнучкості, за справедливою позицією науковців З. Курлянд, Л. Мітіна, Л. Пустовіт) є експресивність і стійкість особистості.

У словнику іншомовних слів експресія (від лат. *expressio* – вираження, тиснення) трактується як виразність, підкреслене виявлення почуттів, переживань (Сучасний словник іншомовних слів, 2007, р.218). Отже, експресія – це активний емоційний прояв позитивного ставлення до чогось. Стійкість варто розуміти як здатність витримати зовнішній вплив, виявлення наполегливості, твердості, непохитності тощо.

З огляду на сензитивні особливості емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку

емоційну стійкість відзначаємо однією із ключових у діяльності вихователя ЗДО.

Окрім зазначеного для конкурентоздатного педагога притаманні оперативність, динамічність, швидкість реакції та адаптації при зміні педагогічних ситуацій, орієнтованість на досягнення позитивного результату, наполегливість, самостійність.

У 2016 році на Всесвітньому економічному форумі у Давосі були встановлені критерії, які будуть важливі для успішного фахівця у 2020 році: комплексне вирішення проблем, критичність мислення, креативність, управління людьми, координація дій з іншими, емоційний інтелект, формування суджень та прийняття рішень, сервіс-орієнтація, взаємодія, ведення переговорів, когнітивна гнучкість (Павленко, 2017, р. 379).

Ми переконані, що визначені критерії правомірно віднести до характеристики структурних складових конкурентоздатності фахівця дошкільної освіти.

Окрім того, до критеріїв конкурентоздатності, на нашу думку, варто віднести:

- властивості та якості особистості: відкритість новому, довіра до людей і до себе, гнучкість, оперативність, толерантність;
- вмінняб рефлексії, саморегуляції, самовизначення, цілепокладання;
- здібностей бачити, розуміти сутність змін в освіті та суспільстві;
- бачити варіативність і альтернативу розвитку педагогічної ситуації;
- конструктивно, продуктивно. оперативно мислити;
- проектувати необхідні зміни в освітньому середовищі ЗДО;
- вирішувати проблеми;
- адаптування до змін.

На основі аналізу науково-методичної літератури доходимо висновку, що конкурентоздатність – функціонально необхідна складова успішної професійної діяльності вихователя ЗДО.

Правомірною є думка науковці, що гарантом конкурентоздатності педагога є сформована компетентісна основа.

Безперечно, володіти сукупністю компетенцій, необхідних для успішної інтеграції в сучасному соціумі, – означає вміти мобілізувати в даній ситуації отримані знання й досвід. Водночас важливо мобілізувати знання, уміння, поведінкові відносини на умови конкретної діяльності.

На підтримку думки І.Гузій зазначимо, що високі показники конкурентоздатності майбутнього педагога забезпечується розвитком комунікативно-діяльнісного компоненту, який функціонально спрямований на мобілізацію необхідних ресурсів компетентнісної системи при організації власне діяльності в умовах конкурентності (Гузій, 2017, р. 386).

Компетентно-діяльнісний компонент у структурі конкурентоздатності забезпечує постійне вдосконалення компетентнісної системи фахівця, гарантує надання конкурентоспроможних освітніх послуг.

Підтримуємо позицію І.Гузій у виокремленні в структурі досліджуваного поняття ціннісно-мотиваційного і особистісно-рефлексивного компонентів.

Актуальним відзначаємо віднесення до особистісних якостей конкурентоздатного фахівця таких: психологічних (емпатія – здатність до співпереживання), емоційність (у межах норми професійного колективу), аутентичність, відкритість (щодо інноваційності, нових підходів до організації праці), терпимість, розвинута інтуїція, стійкість до стресу, розвинуте сприйняття, мисленеві процеси (аналітичність, рефлексивність, швидкість реакції, креативність, спостережливість, критичність мислення, цілісність мислення), поведінкові (комунікативність, ініціативність, здатність до імпровізації, релаксації, підприємництва, готовність до ризику, управлінських дій, особистої відповідальності за результатом праці) (Енциклопедія освіти 2008, р.41).

Зауважимо, що особистісні якості як складові конкурентоздатного фахівця дошкільної освіти і компетентності, можуть по-різному проявлятися в різних поведінкових моделях, залежно від реалізації конкретної освітньо-виховної мети.

У контексті нашого дослідження акцентуємо на таких важливих особистісних якостях конкурентоздатного професіонала як: творчість, системність мислення, креативність, оригінальність, винахідливість, толерантність, тактовність, добросовісність, відповідальність, гнучкість, мобільність, впевненість, оперативність.

Водночас конкурентоздатний педагог має бути спрямований на постійне самовдосконалення, саморух, саморозвиток, відкритість до змін.

Відтак можна стверджувати, що конкурентоздатний фахівець дошкільної освіти має більше можливостей у подоланні будь-яких кризових

моментів. Наділений вищеназваними рисами на якостями такий педагог здатний швидше адаптуватися до конкретної ситуації, спрямувати свої зусилля на успішне досягнення цілей.

Аналіз наукового фонду дозволяє узагальнити, що конкурентоздатність є важливою і функціональною суттєвою характеристикою професійного педагога дошкільної освіти.

Стосовно суті досліджуваного поняття стверджуємо, що це складний феномен, який віддзеркалює багатогранність й поліфункціональність педагогічної діяльності фахівця дошкільної освіти, готового працювати в постійно змінюваних умовах освітньої сфери, в умовах конкуренції.

За структурою конкурентоздатність складне явище, яке варто розглядати у взаємозв'язку з професійною компетентністю, педагогічною майстерністю, педагогічною культурою, професіоналізмом, професійним саморозвитком. Ключовими ознаками конкурентоздатного фахівця вважаємо динамічність, рухливість, прагнення до самовдосконалення, мобільність, оперативність, гнучкість поведінки, готовність до праці в умовах конкуренції.

Конкурентоздатний фахівець здатний не лише швидко адаптовуватися в умовах нових викликів суспільства, але й оперативно оптимізувати свою діяльність.

Компетентності усіх видів є важливими показниками конкурентоздатності педагога ЗДО.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз науково-методичної літератури та узагальнення ключових положень з досліджуваного аспекту дозволяє зробити такі висновки.

Конкурентоздатність – суттєва ознака професійнозрілого працівника дошкільної освіти. Очевидною є значущість її в поліфункціональній діяльності фахівця означеної освітньої сфери.

Аналіз поняття «конкурентоздатність» дозволив нам розглядати його як одну із сутнісних характеристик фахівця, важливу складову професіоналізму педагога ЗДО, як інтеграцію особистісних і професійних якостей.

Сутнісна характеристика досліджуваного поняття розширюється внаслідок обґрунтування таких складових компонентів: ціннісно-мотиваційний, компетентнісно – діяльнісний і особистісно-рефлексивний.

Перспективними подальшого вивчення вбачаємо в аналізі технології формування конкурентоздатного педагога ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузій І. С. Структурно-змістові характеристики професійного навчання. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», Вип. 1(41), 2017. С. 385–389.
2. Коментар до базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посібник / наук. ред. О. Л. Кононко. К. : Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2003. 200 с.
3. Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві. Страсбург : Видавництво Ради Європи, 2016, Осло : Європейський центр імені Вергеланда, 2018, укр. Переклад. 78 с.
4. European Commission. Common European Principles for Teacher Competencies and Qualifications. Brussel : European Commission, 2005. 68 с.
5. Васильченко Л. В., Гришина І. В. Професійна компетентність керівника школи. Харків : Вид групи «Основа», 2006. 208 с.
6. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис... канд. пед. Наук. спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2004. 20 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
8. Павленко М. С. До проблеми сутності поняття «розвиток професійної мобільності». *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 41. Ч. 3. С. 494–498.
9. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. Харків : Фоліо, 2006. 540 с.
10. Сучасний словник іншомовних слів / уклад Нечвород Л. І. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. 768 с.
11. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

REFERENCES:

1. Huzii I. S. Strukturno- zmistovi kharakterystyky profesiinoho navchannia. [Structural and content characteristics of vocational training] (2017) Naukovyi zhurnal «Molodyi vchenyi». Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka», Vyp. 1(41). Pp. 385–389.
2. Komentar do bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini: nauk.-metod. [Comment on the basic component of preschool education in Ukraine] (2003). Posibnyk / Nauk. red. O. L. Kononko. K. : Red zhurnalu «Doshkilne vykhovannia». 200 p.
3. Kompetentnosti dlia kultury demokratiï–Zhyvemo razom yak rivnopravni hromadiany v kulturno bahatomanitnomu demokratychnomu suspilstvi. [Competences for a Culture of Democracy – Living together as equal citizens in a culturally diverse democratic society] (2018). Strasburh : Vydavnytstvo Rady Yevropy, 2016, Oslo : Yevropeyskyi tsentr imeni Verhelanda, ukr. pereklad. 78 p.
4. European Commission. Common European Principles for Teacher Competencies and Qualifications (2005). Brussel : European Commission. 68 p.
5. Vasylchenko L. V., Hryshyna I. V. Profesiina kompetentnist kerivnyka shkoly. [Professional competence of the head of the school] (2006). Kharkiv : Vyd hrupy «Osnova». 208 p.
6. Karpova L. H. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti vchytelia zahalnoosvitnoi shkoly: [Formation of professional competence of a secondary school teacher] (2004) : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Kharkiv. 20 p.
7. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (2004) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. K. : Irpin : VTF «Perun».1440 p.
8. Pavlenko M. S. Do problemy sutnosti poniattia «rozvytok profesiinoi mobilnosti» [Do problem of the essence of the concept of “development of professional mobility”] (2017). Naukovyi zhurnal «Molodyi vchenyi». Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 41. Vol. 3. Pp. 494–498.
9. Ivchenko A. O. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory dictionary of the Ukrainian language] (2006) / A. O. Ivchenko. Kharkiv : Folio. 540 p.
10. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Modern dictionary of foreign words] (2007) / Uklad Nechvorod L. I. Kharkiv : TORSINH PLUS. 768 p.
11. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] (2008) / hol. Red. V. H. Kremen. K. : Iurinkom Inter, 2008. 1040 p.